

To'mtoq Jism Ta'siridan Bosh Miya Shikastlanishini Xususiyatlari

M. O. Ismailova

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urgansh filiali Sh.I.Ro'ziev-Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

Annotatsiya: Maqolada, to'mtoq mexanik shikastlanish paytida shikastlanishning shakllanish xususiyatlarini aniqlash maqsadida, ob'ektlarning xususiyatlariga qarab, og'ir miya shikastlanishi (OMSh) natijasida vafot etgan 12 kishida miya suyaklari shikastlanishining tabiati. barcha hollarda murdalarni sud-tibbiyot ekspertizasi bilan bir qatorda zamonaviy usullar yordamida gistologik tekshirish o'tkazildi. Miya vaqtga qarab i to'mtoq jismlarning ta'sir qiluvchi yuzalarining xossalari va xususiyatlaridan, bevosita ta'sir qilish xususiyatiga ega ekanligi aniqlandi. Bu suyaklarning yaxlitligini mahalliy ravishda buzish natijasida hosil bo'ladi.

Kalit so'zlar: diagnostika va miya shikastlanish mexanizmi.

Dolzarbli: Sud tibbiyotida shikastlanish mexanizmini baholash va miya shikastlanishini aniqlash. Har xil turdagi to'mtoq travmalar uchun bosh terisi va bosh suyagi suyaklari shikastlanishining morfologik xususiyatlarini o'rganish qiziqish uyg'otadi. Travmatik qurollarning xususiyatlari ba'zi hollarda ushbu tuzilmalarning shikastlanishida, ayniqsa bosh suyagi suyaklarida aniq namoyon bo'ladi, deb ishoniladi. [1.C.51-54; 6.C.143-146; 5. C.175-180]. Bosh suyagi va poydevorining suyaklari sinishi alohida yoki birlashtirilishi mumkin. Parietal va frontal suyaklarning sinishi oksipital va temporal suyaklardagi yoriqlarga qaraganda ancha tez-tez kuzatiladi. Kalvariya yoriqlarining tabiati chiziqli yoriqlar, yoriqlar va depressiyali yoriqlar shaklida bo'lishi mumkin. Baza miyasida, ba'zi hollarda, masalan, balandlikdan oyoqlarga tushganda, diffuz qon oqishi va magnum teshigi atrofida yoriqlar hosil bo'ladi. Shikastlanish kuchini qo'llash joyiga ko'ra, bosh suyagi suyaklarining travmatik kuch qo'llanilgan joyidagi mahalliy - to'g'ridan-to'g'ri sinishi, mahalliy - strukturaviy va tizimli - bilvosita (kuch qo'llaniladigan joydan uzoqda) sinishlari farqlanadi. Yoriqlar morfologiyasiga ta'sir qiluvchi ob'ektlar yuzasining tabiati ta'sir qiladi - cheklangan, sferik, dominant, silindrsimon va boshqalar. Mahalliy halokat yoriqlar, chiziqli, egri chiziqli, teshilgan yoriqlar shakllanishiga olib keladi. [2. 24 C.; 4. 240 C.; 3. 248 C.].

Tadqiqot maqsadi. Shikastli to'mtoq qattiq jismlarning xususiyatlariga qarab, to'mtoq mexanik shikastlanishlar paytida bosh suyagi yoriqlari va miyadan qon ketishining shakllanishi xususiyatlarini aniqlash.

Tadqiqot materiallari va usullari. Bosh miya butunligi shikastlanishining tabiati va shakllanish xususiyatlari turli zarba yuzalariga ega bo'lgan to'mtoq qattiq jismlarning ta'siri natijasida og'ir miya shikastlanishi (OMSh) natijasida vafot etgan 12 kishida o'rganildi. Barcha hollarda murdalar sud-tibbiy ekspertizasi va bosh suyagi, ayrim hollarda boshning tayanch-harakat a'zosi to'qimalari tibbiy-gistologik va sud-tibbiy ekspertizadan o'tkazildi.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi. Shikastlanish mexanizmi va asboblari o'rnatish bo'yicha sud-tibbiy muammolarini hal qilish uchun eng ma'lumotli bo'lgan bosh suyagi suyaklari sinishi tabiati va shakllanishi edi. Shu bilan birga, teri va boshning yumshoq to'qimalariga zarar etkazish xususiyatlari ham hisobga olingan. O'lgan 12 kishining boshi o'limiga olib keladigan shikastlangan to'mtoq qattiq jismlarning zarba yuzasining xususiyatlarini hisobga olgan holda bosh tuzilishining shikastlanishini o'rganish natijalari tahlili o'tkazildi. 1. Cheklangan yumaloq yuza shakliga ega bo'lgan to'mtoq jismlarning ta'siridan bosh suyagi suyaklari tonozining shikastlanish

shaklini shakllantirish xususiyatlarini quyidagi misolda ko'rsatish mumkin. 32 yoshli fuqaro dumaloq yuzasi cheklangan to'mtoq, qattiq narsaning bir martalik zarbasi natijasida tan jarohati olgan.

Voqea joyida bosh jarohati natijasida o'lim sodir bo'lgan, marhum M.I.ning parietal sohasi teri qopqog'ida ko'kargan yirtilgan yara, shu sohada old suyagining depressiv sinishi aniqlangan. Shikastlarning morfologik ko'rsatkichlari, sinishlarning tabiati va miya va qon ketishining holati, tashqi va ichki suyak plitalarining sinishi bu jarohatlar bir vaqtning o'zida to'mtoq qattiq jismning ta'siri natijasida hosil bo'lganligini ta'kidlash imkonini berdi. cheklangan sirtga ega bo'lib, bu ish materiallari bilan tasdiqlangan.

2. Ustivor sirtga ega bo'lgan to'mtoq jismlarning ta'sirida bosh suyagi suyaklari sinishining hosil bo'lishining o'ziga xos xususiyatlarini quyidagi misolda ko'rsatish mumkin: Fuqaro A.R.ning boshiga to'mtoq qattiq narsa bilan urilgan. Bunday holda, miya qon aylanishining buzilishi bilan mahalliy destruksiya, kengayish va egilish kombinatsiyasi bilan deformatsiya turi bilan shakllangan o'ng parietal suyakning chiziqli sinishi borligi aniqlandi. Sinishning tabiati va xususiyatlari uning tekis ustun yuzasiga ega bo'lgan to'mtoq qattiq jismning ta'siri natijasida hosil bo'lganligini aniqlashga imkon berdi. Barcha kuzatuvlarda marhumning namoyon bo'lishi bor edi meninges va miya moddasining yaxlitligini buzish bilan og'ir TBI, va shuning uchun qurbonlar o'limi voqea joyida va kasalxonalarda kuzatilgan.

Xulosa. To'mtoq travma paytida bosh tuzilishining shikastlanish tabiati to'mtoq qattiq jismlarning ta'sir qiluvchi yuzasining xususiyatlari va xususiyatlariga bog'liq bo'lib, ularning bevosita ta'siri bosh suyagi suyaklarining yaxlitligini mahalliy buzishni tashkil qiladi. Biroq, bu bosh suyagining asosi tuzilmalarida suyak sinishiga ham olib kelishi mumkin. Shikastlanish holatlari aniq bo'lmagan sharoitlarda halokatli TBI bo'lsa, tibbiy va sud-tibbiy tadqiqotlarning zamonaviy usullaridan foydalanish shikastlangan hududning xususiyatlarini aniqlashgacha shikastlanish mexanizmini to'liq baholashga imkon beradi. miya va ta'sir yo'nalishi. Shikastlanish mexanizmi va asbobini aniqlash uchun sud-tibbiy tadqiqot jarayonida tavsiflangan shikastlanish turlari hisobga olinishi kerak.

Adabiyotlar.

1. Sud tibbiyoti bo'yicha seminar. Nashr 3. Transport jarohati va balandlikdan qulash holatlarida sud-tibbiy ekspertizasi:
2. Darslik / Ed. V.N. Kryukov va I.V. Buromskiy. – Moskva, 2007. 24 b. [3]. Pigolkin Yu.I., Dubrovin I.A., Leonov S.V., Gornostaev D.V. Travmatik miya shikastlanishi. Mexanogenez, morfologiya va sud-tibbiyot tibbiy baholash. Monografiya - Moskva, 2018. - 248 p.
3. Popov V.L. Travmatik miya shikastlanishi: sud-tibbiy jihatlar. L. Tibbiyot. -1988.-240 b. [3]. Shodimov A.B. Bosh suyagining to'mtoq travmasida tashqi ta'sirlarni sud-tibbiy baholash imkoniyatlari // dolzarb muammolar sud tibbiyoti va ekspert amaliyoti. – Novosibirsk, 2001. – Nashr. 6. – b. 175-180.
4. Yankovskiy V.E., Anikeeva E.A., Shadymov A.B., Chernikov Yu.F. Sud tibbiyotida miya va yuz bosh suyagi suyaklarining ba'zi anatomik va morfologik xususiyatlari // Sud tibbiyoti va ekspert amaliyotining dolzarb masalalari. - Novosibirsk, 2000. – Nashr. 5. – b. 143-146.
5. Kryukov V.N. Bosh suyagi asosi suyaklarining sinishi mexanikasi (asosiy masalalar va dolzarb vazifalar) V.N. Kryukov // Mexanik shikastlanishni tekshirishning dolzarb masalalari. Respublika ilmiy ishlar to'plami. - M., 1990.-S. 51-54.
6. Kryukov V.N. Bosh suyagi asosi suyaklarining sinishi mexanikasi (asosiy masalalar va dolzarb vazifalar) V.N. Kryukov // Mexanik shikastlanishni tekshirishning dolzarb masalalari. Respublika ilmiy ishlar to'plami. - M., 1990.-S. 51-54.
7. Ismoilov R.A., Indiaminov S.I., Mardonov T.M. Turli zarba yuzalariga ega bo'lgan to'mtoq qattiq jismlarning ta'sirida bosh suyagi sinishlarining hosil bo'lish xususiyatlari //

Stomatologiya va kraniofasiyal tadqiqotlar jurnali // Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari (Samarqand, 2021-yil 21-may) b. 27-30.